

justifica faptul că el a trecut totodată peste substanțiale surse bibliografice? Cel puțin patru scrieri ale timpului îi ofereau material copios și de autoritate, fără de care e greu să înțelegem structura documentară a dramei, și mai ales teza ei concepția îndrăzneată asupra artei de a governa, a unui domn român. Intrăm deci pe tărîmul prezumțiilor — lucru firesc, în absența mărturiilor. Este cu totul plauzibil că Davila a consultat primele tomuri din *Documente privitoare la istoria românilor*, Buc., 1880, din colecția Hurmuzaki, că a citit conferințele lui D. Onciul, reunite în volumul *Originile Principatelor române*, Buc., 1899, că s-a pasionat de introducerea lui B. P. Hasdeu *Negru vodă. Un secol și jumătate din începuturile statului Tării Românești* la *Etymologicum Magnum Romaniae*, tom IV, Buc., 1898, precum și de cartea aceluiași, *Istoria critică a românilor*, Buc., 1873. Altminteri, cum ar fi realizat magnificul portret al domnului, cum ar fi cunoscut amănunțit epoca, versificînd în tonalitate romantică tradițională „chinul unui domn român”?

Istoricii au admirat — cu îndreptățire — și profilul literar al doamnei Clara, coborîtoare din banii unguri ai Severinului, pătimașă agentă a papalității (v. C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, I, Buc., f.a.), precum și prezența în acțiunea piesei a starețului Nicodim al Voditei (Vlaicu, probabil, a fost înmormîntat aici), mereu printre boieri, mereu păzitor de canoane (*Documentele Tării Românești*, publicate de P. P. Panaitescu, I, Buc., 1938). O lectură în paralel a listei „personajilor” dramei cu *Dicționarul marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XIV—XVII* de N. Stoicescu (Ed. Enciclopedică, 1971) confirmă și alte prezențe istorice: a lui Dragomir, cîrmuitorul cetății Dimbovița (Bucureștii?), a lui Aldea, a lui Baldovin — boieri cu rol exponențial în piesă, purtători de me-

saj național. În se scrieri i-a cunoscut Davila? Dar pe Mușat, Miked, Vlad, Manea? Cum și-a apropiat această onomastică slavă, perfect credibilă pentru veacul al XIV-lea? Întrebări, probabil, fără răspuns. (Zvâpăiatul Mircea, viitorul domn, are, în acțiune, o tinerețe imagi- nată.)

Rămîne de precizat încă o chestiune — cea a limbii. „...nu există (...) cuvinte sau locuții cari să nu fie întrebuițate în vreun colțisor al României” — avertiza autorul, în ediția a cincea a piesei, din 1929. Denigratorii erau sceptici, însă. Omul saloanelor n-ar fi putut, chipurile, aprofunda rostirea neaoșă! Se uita însă că A. Davila era coborîtor din Golești, prin mama sa, Ana Racoviță, care și-a crescut copiii în ambianța argeșeană a proprietăților familiei, că accesul la hri-soavele acesteia nu era un lucru de negli- jat, în fine, că dedicația din fruntea piesei tipărite trebuia să trezească luarea- aminte: „Mamă / Care, mai presus de toate / Datina străbună proslăvind-o, / Ne-ai sădit în suflete credința / Întru re- invierea neamului. / Acest rod al învăță- mîntului tău îl închinăm pomenirii tale.” Educația profund românească a copiilor doctorului Carol Davila e mai presus de orice îndoială și e probată documentar (cf. Elena General Peticari Davila — *Din viața și corespondența lui Carol Da- vila*, Fundații, 1935). Este un capitol de biografie literară complet ignorat de spe- cialiști.

Vom vedea, în episodul următor, cum băiatul căruțașului din Delea Nouă bucu- reșteană, Barbu Delavrancea, va pătrunde în evul de aur moldav, al lui Ștefan cel Mare, cu dezinvoltura documentară și lingvistică a lui A. Davila. Atitudine ac- cesibilă doar fiilor pămîntului, marcați de tainice și răscolitoare legături cu stră- moșii.

Ionuț NICULESCU

NOTE

REMEMORĂRI

Intr-o sordidă cameră de hotel, peste drum de ve- chiul Național, se sfîrșea, acum o sută de ani, Mi- hail Pascaly. Epoca Millo- Pascaly intra în istorie cu dezideratele împlinite. Ele- vul lui Costache Caragiale a desăvîrșit, prin jocul său, romantismul inter- pretativ a două generații de profesioniști, a visat, și

în parte a realizat, să obiș- nuiască publicul cu „ma- rele repertoriu”, în speță cu drama hugoliană. În- tîiul Hamlet pe scena ro- mânească (1861), apoi Răz- van (1867), îl arătau în strădania de a sluji piesa de valoare. Inițiator al turneelor în Ardeal (1863 și 1871), Pascaly era un mare patriot, și progra- mele sale de reformă a Teatrului Național, iscate în polemica publică avută cu Millo, sînt insuficient cunoscute. Istoria teatrală n-a prea stăruit asupra episodului numit inde-

obște „conflictul Millo- Pascaly”, de prin anii 1863. Polemicile, care au antrenat toată presa vre- mii, au dus la un fericit rezultat — limpezirea di- recțiilor repertoriului, au- tohton — și au pregătit în- ființarea *Societății drama- tice*.

Rolul lui Millo și al lui Pascaly în așezarea teatru- lui, și prin contribuții teo- retice, pe baze deplin na- ționale — iată un capitol de istorie ce-și așteaptă încă cercetătorul.

I. N.